

het antwoord, maar zijn tekenen van hoop.

Hauerwas daagt Vanier uit zijn theologische stem niet te laten verstommen in een samenleving waarin neoliberalisme hoogtij viert. Via een uitgebreide exercitie ontmaskert hij de leugenachtige liberale opvatting van vrijheid; de liberale visie heeft ten diepste geen verhaal behalve het verhaal dat

een mens met een beperking? Durf ik evenals Vanier tegenover een samenleving waarin geloof als privé domein wordt gezien openlijk te laten horen door welk verhaal ik gedreven word? Ga ik net als hij de interreligieuze dialoog aan? En vooral ook: laat ik aan de kwetsbaren met wie ik leef zien, dat ook ik ten diepste gewond ben en hun helende vriendschap in wederkerigheid en gelijkwaar-

Bert Fockens, geestelijk verzorger bij SOVAK in Terheijden en omstreken

Rick Benjamins, Jan Offringa, Wouter Slob (red.).
**Liberaal Christendom.
Ervaren, doen, denken.**

Skandalon, Vught 2016. ISBN 9789492183217, 240 pp., € 21,95.

Dit boek is het resultaat van gesprekken van een groep van elf protestantse theologen (waaronder drie vrouwen), het merendeel 40'ers en 50'ers en allen lid van *Op Goed Gerucht* – een beweging van moderne protestantse theologen – en/of de Vereniging van Vrijzinnige Protestantisten – een beweging voor eigentijds geloven. Beide bewegingen zijn met name actief in de Protestantse Kerk. Deze elf hebben hun gezelschap *Relivant* genoemd. Onder deze naam willen zij 'uitdrukking geven aan liberaal theologisch gedachtengoed en laten zien wat daarin van belang is voor mensen van nu'. Met liberaal wordt dan bedoeld een 'ruimdenkende, niet-dogmatische vorm van christendom, die zonder opdringerigheid het belang van christelijk geloof wil uitspreken' (p. 7). Daartoe hebben zij *Het Vertrekpunt* geformuleerd. Dit is een tekst die theologische gedachten bevat die als vertrekpunt hebben gediend voor de twintig hoofdstukken van dit boek. Dit Vertrekpunt is ook opgenomen (p. 225-230). De context van dit denken wordt gevormd door mensen 'die hun eigen weg gaan in denken en geloven, maatschappelijk georiënteerd zijn en oecumenisch gezind' (p. 37). Er zijn een paar belangrijke uitgangspunten. Het eerste is dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen het bewijsbare deel van de wereld waarop veel wetenschappelijk onderzoek betrekking heeft, en het niet-bewijsbare deel van de wereld waarop geloofsvoorstellingen betrekking hebben. Hieruit volgt dat geloofsvoorstellingen niet waar zijn in wetenschappe-

lijke zin, maar waardevol (p. 15). Het tweede uitgangspunt is het grote belang van de hermeneutiek. Hiermee houdt verband dat de liberale theologie vanuit de wereld naar de traditie kijkt (en niet andersom zoals de orthodoxe theologie) en deze steeds opnieuw weegt in het licht van moderne opvattingen, en de wereld steeds opnieuw interpreteert met behulp van de 'symboolsystemen en interpretatiekaders die in de godsdienst worden aangeleverd' (p. 28-29). Het derde uitgangspunt is dat deze tijd wordt gezien als 'post-christelijk, post-seculier en post-theïstisch', wat vraagt om een nieuwe en creatieve gemeentetheologie (p. 39). Daaraan wil dit boek een bijdrage leveren. Centrale gedachte is dat in de christelijke traditie de naastenliefde het allerbelangrijkste is. 'De christelijke humaniteit (...) is een humaniteit waarin mensen niet op zichzelf gericht zijn, maar tot gemeenschap willen komen' (p. 229) zodat 'elk mens tot zijn recht komt en heel de schepping tot bloei komt' (p. 228).

De eerste zeven hoofdstukken hebben klassieke christelijke thema's als onderwerp, zoals God, Christus, de Geest, Waarheid. Dit zijn dan ook de steviger hoofdstukken, met veel verwijzingen naar het denken van filosofen en theologen en een bespreking van de hermeneutiek en de invloed daarvan op de ontwikkeling van het theologisch denken. De volgende dertien hoofdstukken zijn lichter van onderwerp en toon. Daar gaat het bijvoorbeeld over Vrijheid, Liefde, Seks, Creativiteit.

De meeste hoofdstukken beginnen met een citaat uit de (moderne) literatuur of uit een tv-programma of een gespreksfragment. Verder komen er veel theologen en filosofen aan bod, van wie bepaalde gedachten kort en bondig worden uiteengezet waar dat van pas komt in een bepaald hoofdstuk. Heel nieuw is het allemaal niet, voor wie de ontwikkelingen op dit terrein enigszins heeft gevolgd. Maar ik heb het wel met plezier gelezen. Het geeft een duidelijk beeld van wat (deze) moderne gelovigen ongeveer geloven en wat dat in de praktijk zou kunnen uitwerken. Heel fijn aan dit boek is dat de hoofdstukken over het algemeen tamelijk kort zijn gehouden (rond de tien pagina's) en de toon tamelijk licht, dat het een uitgebreid register van namen en begrippen heeft en ook nog uitgebreide informatie over de auteurs bevat. Wel was het aardig geweest als de auteurs de uitspraak 'de wereld valt mee en de kerk valt tegen' (p. 160) niet aan kritische theologen (lees: zichzelf) toegerekend hadden, maar erkend hadden dat nota bene Abraham Kuyper dit al had opgemerkt.

Al met al een mooi boek, met veel variatie in onderwerpen, grotendeels tamelijk licht gehouden, met tal van gedachten die uitnodigen tot verdere door-denking en bespreking. Juist ook heel geschikt voor geestelijk verzorgers, die zich naar mijn ervaring over het algemeen niet zo verdiepen in theologisch gedachtengoed – hun biedt dit boek in een notendop een schat aan theologische gedachten, in een nieuw jasje gestoken, die

wellicht henzelf verrijken en mogelijk ook hun gesprekspartners opnieuw of voor het eerst kunnen inspireren.

**Anneke de Vries, geestelijk verzorger,
pastoraal supervisor en KPV-trainer
Radboudumc Nijmegen**

len om zo de ethiekondersteuning in Nederland te professionaliseren, meldt de website (www.hetneon.nl). In het kader van die professionalisering is het handboek te lezen. Het is een zorgvuldig opgebouwd basisboek, dat in hoofdstuk 1 begint met een overzicht van de

vooral dat woord, ethiekondersteuning. Het wordt in het boek zelf keurig omschreven, als 'gericht op het ondersteunen van allerlei soorten professionals, patiënten/cliënten (zorgontvangers) en hun naasten in het omgaan met ethische kwesties die zich in de dagelijkse